

אחות-לוחמים ומשמעת

סאיל גרשון ריבלין

פנוי הייתי אותו ערב, ובמקצת חיפשתי מה לעשות עם עצמי. נזכרתי כי "ערב-מפקד" אותו ערב בבסיס-האימונים הסמוך, ועל כן ודאי היה לי כי אמצא בו את שני חברי, קציני-מילואים הנמצאים בו עתה בתקופת-השתלמות. זה מזמן רוצה הייתי לראותם וההזדמנות להפגש שוב, דוקא בקורס, קסמה לי. אלמלא "ערב-המפקד" לא כדאית היתה הנסיעה שמה: או שעסוקים המה באימונים וחס מלהפריעם, או שיצאו ל"כייף" בעיר הסמוכה — ואתה לך חפש את הרוח בשדה...

הכרותנו גם היא החלה בקורס, לפני שנים אחדות. עם עוד שלושה בחורים חילקנו אז אוהל גדול ועליו. דברי תורה צבאית וליצנות מילאו את חללו בכל שעה שיותר מזוג אחד של נעלים צבאיות נושאות "קורסנט" בתוכן היו עוברות את ספו.

והדיונים באוהל היו לרוב "חמים ונוקבים", כדאי ל"מים טרופים של קורס" — (וגם מעשי הקונדס שעוללנו — גם הם לא היו פושרים לגמרי).

והנה, שנים מאותה חבורה, שפרשו בינתיים לחיים אזרחיים — נקלעו מחדש יחדיו לקורס השתלמות; וראה, מזל! — שוב שוכנו בצותא. והרי מובן כי לא יתכן שאניח להזדמנות ולא אבוא לבלות זמן-מה בחברתם, כאשר שוב כולנו לובשי מדים הננו.

— כי משום-מה נראה למילואים כי חייבים הם, בסופו של דבר, לתמוך בגישה מסוימת.

— אבל, לכל הרוחות, האם אין מלמדים בקורס הזה גם "התבטאות"? הרי טרם אמרתם לי על-מה סב הויכוח הזה!

— סליחה, המפקד, הויכוח הוא על אחות-לוחמים ומשמעת.

— ההסטוריה חוזרת! — זהו, איפוא, אותו ויכוח שהיה ער עוד בימי הצבא-בדרך, בתקופת ה"הגנה". לא יכולתם להגיד כי אתם שקועים בויכוח חדיש זה, חדיש-שבחדיש בצבא? או מה הלכה חידשה בו האס-כולה של חדר זה?

— מה הלכה, מי הלכה, השאלה היא עקרונית: מה עדיף, — אחות-לוחמים או משמעת? האם טיפוח אחות-לוחמים ברמה גבוהה, נאמנות לחבר, הנכונות לבוא לעזרתו, בטחונו של החבר כי לא תעזבונו לבד בשעת צרה או סכנה — האם אין אלה עדיפים מכל למען יצירת צות-לוחמים יעיל? האין הם מבטיחים הצלחה בפעולה יותר מאשר הרגלי-נוהג הנרכשים על פי שגרה ורגילות, הנובעים רק מהלכות-משמעת שהוטלה "מלמעלה"?

— אין חולק כי אחות-לוחמים היא דבר רצוי, טוב ונכבד, ואפילו נכבד עד-מאד. אבל מי זה מבטיח כי אחות-לוחמים — הנובעת אמנם ממיטב רצונו

כשנתדפקתי על דלת חדרם בצריף המוארך ופתח-תיה לשמע ה"יבוא", נישאו אלי קולות ויכוח בין שוכבי החדר; שני רעי, ושכנם השלישי לחדר, שרר-עים היו על המיטה חלוצי נעל וחולצה — ושקועים בויכוח.

אחר טפיחות-שכם וכף ושאר גינוני-טכס המקור-בלים הצמדתי גם אני ברכי לכרסי וגסתדרתי על אחת המיטות.

מבעו של החבר השלישי לחדר הוכיח גלויות כי צר לו על הויכוח שנפסק בהכנסי, לכן אמרתי לאחר רגעים אחדים:

— שמעו, חבריה, רוצה הייתי להרגיש את עצמי שוב "כמו אז", מדוע לא תמשיכו לגלגל בשיחה שהופסקה עם הכנסי? אני כבר אמצא לי ודאי רגע להתפרץ לתוכה.

הבחור, שלא הכרתיו לפני-כן, התנער. לפי מבטו שנתן בתברי חשתי כי רוצה היה מאד לדבר. ולכן המשכתי, ללא הפסקה, בפנותי אליו:

— באיזו סוגיה עסקתם? הנושא בכללותו ודאי שבעיני צה"ל הוא — אבל הסוגיה מה היתה?

— אנחנו עמדנו בבירור מענין אבל לא-קל, — אמר לי בהסתייגות-מה. זהו ויכוח המתנהל ברתחה מזה יומים שלושה בקורס כולו. אנו כאן רובנו אנשי מילואים — ויתכן כי גם בשל כך משתלהב הויכוח

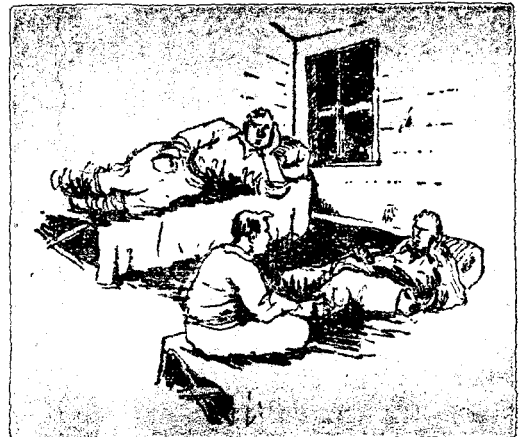
של כל לוחם-פרט — תונחה לתוך אפיק אחיד — אחיד באורה פעולתו, אחיד בעיתויו ובעצמתו? האם תתואר השגת כל-אלה בלי הרגלי משמעת, בלי הקפדה על מילוי-פקודה של המפקד?

— אין איש מעלה על דעתו אף רגע, כי כל אחד יעשה כעולה על רוחו. אין מי שחושב שבלי מפקד, שמכון את המאמץ, שהאנשים מצייתים לו ועושים כמצותו — יכולים לנהל פעולת-קרב. אף אדם לא יעלה על דעתו מצב של אנרכיה בתוך קבוצה לוחמת. אדרבא, אנו טוענים כי רק מתוך אחות-לוחמים אפשר להגיע למיצוי מיליון של פקודות המפקד.

— אין בינינו מי שמזלזל בערכה של אחות-לוחמים ואף לא בחשיבותה. אבל הגד-נא לי: אחות-לוחמים זו — למה היא מחייבת בחיי יום-יום, שלא בעת-קרב? האם אחות-לוחמים זו מתירה להעלים-עין מסטיות "קלות" בקיום הוראות-הקבע? האם אין היא גורמת לכך שיש מפקדים הסומכים עליה יותר מן המותר, ובשמה מתרופפת המשמעת ביחידתם? הופעת חייליה היא אמנם של חברמנים, — אבל היחידה היא "בלג" ניסיתית.

יחידה כזאת — כאשר יהיה עליה לגלות עצמה בקרב — קרוב לודאי שתתגלה כיחידה בעלת רוח תוקפנית והעזה רבה. אבל אילו יכול היה משהו לשקול ולמדוד כמה דם הוקו ממנה, דם שיכול היה להתחסך בעורקים — יתכן מאוד כי אז היה מתגלה עקב-אכילס שבהשענות זאת על אחות-לוחמים, באם היא באה במקומה של המשמעת.

— חברה, דומני כי הויכוח עולה שוב על פסים של "שחור-לבן", של "כולו זכאי" או "כולו חייב"... — לא, לגמרי לא! אין זו שאלה של "שחור-לבן" השאלה היא מעשית: היכן גבול ה"איזור המסוכן"

שבאחות-הלוחמים, והיכן עולים על "שדה-המוקשים" של המשמעת הגוקשה, המשמעת-לשמה. בצבאות שונים אפשר למצוא דוגמאות למכביר לטובת עמדה זו ואף זו.

— שתי הגישות תלויות הרבה במנטליות של העם, ברוח של חייליו וברמתם המוסרית של מפקדיו. כמו בדברים רבים אחרים קשה מאוד גם כאן להפיק לקח מנסיונם של אחרים. המסורת, הדוגמה האישית, היחסים ההדדיים בין הפיקוד ואנשי-השורה — כולם תורמים את חלקם לעיצוב הדמות והנוהגים של לוחמי האומה. ואין לחשוש להפרת משמעת — כל פקודה שיתן המפקד בקרב — וזה העיקר — תבוצע!

— כל זה נשמע נכון ויפה. אבל מה יהיה אם תגבר רק אותה מסורת של מה שאתה קורא אחות-לוחמים, המתפרשת בימי-שלוש בחיפוי על חולשות ועל פגמים, — בולז' (קל אמנם!) במילוי החובה, בטפיחה על שכמו של החייל ה"מסתדר"? כל המצוי אצל ספרות צבאית שמע, שמע וחזור, על תוצאות עגומות וחמורות הבאות מחמת זלזול בחוקי המשמעת. אם רצונך, הרי ניתן למצות ולומר כי זלזול במשמעת הריהו במהותו ובעיקרו, כבגידה באחות-לוחמים.

— זוהי כבר הפרזה הגונה! מה ענין שמיטה להר-סיני?

— אין זה כלל ענין של "שמיטה והר סיני", אלא דוקא מין במינו. רוצה דוגמה? טוב! מה דעתך אתה: — זקיף שאינו ממלא כיאות את תפקידו — בימי שלום! — מתרשל במילוי הוראות שקיבל, ומסתנן הצליח לחדור למחנה וקטל בחברי הזקיף — מהו זקיף זה, האם רק מפר-משמעת או בוגד באחות-לוחמים? ואם המכונית, שמתוך הפרת הוראות-הקבע, לא נבדקה כראוי ביום טיפול, ומחמת הזנחה זו נתקלקלה בשעת פטרול באיזור מסוכן, ואנשי האויב עשו על אנשיה וחיסלום — האם אותו עובד-סדנא שזלזל בהוראות — האם הנו רק מפר-משמעת או ראשית כל יש לתלות בו אשמת בגידה באחות-לוחמים?

האונתי בענין לויכוח הישן-חדש והרביתי לחיוב עליו, כעבור זמן אמרתי בלבי: הבה-אנסה לתרום לו משהו מעל דפי "מערכות". באין מולי מתוכו ממשי — הבה ואחזור על סיפור-מעשה מסוים, שבדומה לו יכול לקרות גם בקטע-זה או אחר של גבול מדינתנו ואשר עלולים להיות

מעורבים בו גם החברים שנפגשתי עמם באותו ערב בקורס.

אינני זוכר אם את העולה בזכרונִי עתה קרא־תי אישם באיזה ספר או שמעתי כולו או קטעים ממנו, מפי חברים מפריינסיונס, או שחננס בליל של השנים. אך לא מקום העלילה ולא זמנה קוב־עים כאן.

ובכן, איך היו פותחים ומספרים בתרגיל בצבא הבריטי: „בגבול מתוח בין דוריטניה ושכניה מצפון חנו יחידות־צבא. יחידת ההגדרה קיבלה הוראה לסלול דרך לא הרחק מקוי האויב. כדי לחסוך זמן נצטוותה הפלגה המבצעת את העבודה לחנות בישוב אחד קרוב למקום עבודתה. יחידת־האם הקצתה לפלגה יחידת־אבטחה וציותה על מפקד האבטחה לעמוד במגע עם מפקד חיל־המצב בעיירה בה הם חונים. הלה נצטווה לעמוד עמה במגע־אלחוטי ולהחיש לה עזרה בשעת־מצוקה, ולהזעיק תגבורת מיחידת־האם, באם יצטרך.

הימים חלפו, העבודה נתמשכה ללא תקריות. האויב צפה מעבר לגבול בפלסים המבצעים את עבודתם אך לא הפריעם; המלאכה התקדמה וקרבה לסיומה. הפלסים עמלו לסיומה במועד, כראוי ליחידה צבאית השוקדת על שמה הטוב. ואילו אנשי יחידת המשמר היו אכולי־שעמום. תצפיות מבוקר עד לילה, יום אחר יום, ללא מעשה וללא שנוי גזן. ומפקדם גם הוא השתעמם: הצב משמרת, החלף משמרת. הצב משמרת — החלף משמרת — ותו לא. מה לו ולאנ־שיו כאן? סתם שגרת־צבא להציב אבטחה! וביצוע המשימה הפך מצות אנשים מלומדה. יוצאים מצו־דים ככתוב בהוראות, — תופסים עמדות כביום את־מול, שוהים עד הערב — וחוזרים. ובעיירה — עומד מוקצה למענם רכב וצותו, לסיוע ולחליצה בעת הצו־רך. אנשי־רכב זה שפר עליהם גורלם. פטורים הם מאימונים ומתרגול — כי יחידת־הכן הם. וכמעט

בצער שומעים הם כי המלאכה מסתיימת והולכת, ועמה יסתיימו הימים הטובים שזכו בהם כבהיסח־דעת. למען האמת, חיילי האבטחה חיו חיים טובים. המפקד היה בחור הגון וחי בידידות עם אנשיו, והש־תדל להקל עליהם כיכולתו. כך נמשכו הימים כמעט עד לסיום המשימה. כמעט...

ואז אירע מה שאירע: האויב פתח באש על העו־בים. דים. הוא שילח את קליעיו גם לעבר יחידת־ההבטחה. ועתה נתברר כי המבטחים רחוקים מן העובדים. הללו התקדמו במשך עבודתם ואילו מפקד־ההבטחה לא טרח לשנות את עמדותיו עם התקדמות העבודה. ועתה, מתחת לאש, לא יכול להגיע את ההבטחה למקום נוח להגנה על הפלסים. המרגמה — גזויה לא יכלו להגיע, בטוח שגדל בינתיים, לשטח שבין הגבול ומקום הפלסים ולהגן עליהם מהסתערות חיילי האויב. הוא נאלץ לקרוא לעזרה את הרכב. אבל עתה נתברר לו, לחרדתו, כי מכשיר האלחוט שלו אינו פועל. סוללותיו לא נבדקו בבוקר לפני צאתם, ועתה היה המכשיר „מת“. הוא שלח רץ לעיירה (מרחק מספר ק"מ) להזעיק עזרה. ובינתיים — הזמן אינו עומד במקומו, ואינו פועל לטובתו. הוא רואה מרחוק כי לפלסים נגרמו אבידות: פצועים, ואולי אף הרו־גים. גם בין אנשיו, שניסו להתקדם, יש נפגעים. באין תגובה יעילה יורד האויב ומתקרב אל הפלסים המתגוננים במידת יכולתם, ותופס לו עמדות טובות מאלו שהיו לו לפני־כן. הזמן שדרוש היה לעזרה לה־גיע — לפי חישובו — כבר חלף. אך זו טרם באה. (כפי שנתברר אח־כ — לא מצא הרץ את מפקד הרכב במקום. כי „פקץ רגע אל ידידים לשתות כוסית של אחר־הצהרים“). הסמל שלח לחפשו, ועבר זמן עד שהחליט להתקשר אל הרמה הגבוהה יותר וקיבל את הפקודה לצאת בלי להמתין למפקדו. הקצין שבמפקדת הרמה הזו היה ער יותר, וצויה להזעיק מיד תגבורת. ואכן, רק הודות לערגותו של זה לא נסתיימה ה־תק־

רית בשואה. האויב שטף את השטח וחילל בעבודה שנעשתה ובמכשירי־העבודה שנתרו במ־קום.

ממה נבעו התקלות? האם מר־צון רע? או מחוסר־נאמנות? או שמא מיחסים פגומים בין המפקד ואנשיו?

לא ולא. החדק היה רק חוסר משמעת, חוסר הקפדה

אולי ניתן לסכם את הויכוח בהצבעה-בכתב: מי
 בעד הקפדה, הגיונית ונכונה, על חוקי המשמעת למען
 אחות-הלוחמים ובשמה?
 מי נגד?

במיליון של פקודות כתוצאה מירידת מתח-הכוננות.
 יתכן לומר כי הלקח מן המסופר איננו בתחום
 משמעת הקרב, אלא נוגע בעיקר ל"משמעת-הלוגיס-
 טית" אם מותר להתבטא כך, היינו, הקפדה על אותם
 "פכים קטנים" כגון בדיקת סוללות המ"ק, ידיעת
 מקומו של מפקד חיל-המצב, וכדומה, אך הן פכים
 קטנים אלה, "משמעת לוגיסטית" זו, הם המתנים את
 ההצלחה בפעולה-קרבית, ובלעדיה לא תציל גם מש-
 מעת מבצעית.

יתכן, אמנם, כי יבואו אנשים ויספרו מנסיונם כי
 במסיבות כאלו הצילה לעתים את המצב אחות-
 לוחמים, הסתערות נועזה על האויב לחילוץ חברים-
 לנשק.

אבל, כלום לא פשוט יותר לשמור את אחות-
 הלוחמים — שאין ערוך לחשיבותה — ולא לבזוזה
 כלאחר-יד? כלום לא עדיף הוא להקפיד יותר על
 המשמעת, על מלוי הוראות בכל שעה למען "ידפקו"
 הענינים, ולא תבזבוז פנינה יקרה זו של אחות-
 לוחמים ולא תהפוך חולין?

מה יעמוד לחיילינו ולמפקדינו בשעת-מבחן? "אחות-לוחמים" — או "שגרת-
 משמעת"? לכאורה, הצגת השאלות משונה: — מדוע "זה או זה" — ולא "גם זה וגם זה"? אך הרי זהו,
 בעצם, כל הענין שבהצגת הדברים ע"י סא"ל ג. ריבלין (עמ' 48) — כי יש ומתנהלים ויכוחים מעין-אלה;
 ועל-כן, אף בשביל להגיע לירי "סינתזה" בראית הצרכים — ואולי עוד יותר בשביל לפזר איתבנות,
 ו"מוסכמות" שלא נכתנו ער-תומן — היה הצורך להציג בצורת סיפור-בירור זה את השאלה על שני
 חלקיה.

א מ ר ו ת

גורם גדול, לעתים מכריע, במלחמות של זמננו הוא גורם התכנון. מצויות שתי
 גישות אליו. האחת (והיא אופינית בדור האחרון למצביאים בארצות דוברות-האנגלית)
 רואה את התכנית, שפותחה ופורטה לכל סעיפיה ודקדוקיה, כנתיב-הסלול, ולוח-הזמנים
 הקבוע, שלפיו יש ללכת וממנו אין לסטות, ושכל שלב ובחינה בו חייבים. להתבצע
 ולהתקיים כמתוכנן. ואילו הגישה האחרת רואה בתכניתו של מבצע קרי-מחשבה —
 וכן דוגמה-ממחישה לאפשרות מסוימת של הגשמת אותו מבצע; אך היא מביאה מראש
 בחשבון את האפשרות (את הודאות-כמעט) של שינויים ותמורות שיבואו בנתונים
 ובגורמים של המבצע — ועל-כן גם בדרך-הגשמתו — והיא נכונה להסתגלות לאלה,
 לתיקוני-תכנית מהירים ואף לנקיטה בדרך חדשה.